

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

AHLAK FELSEFESİ

- 1- Ahlak ve ahlak felsefesi nedir?
- 2- Ahlak ve ahlak felsefesi ayrımı
- 3- Ahlak felsefesinin temel kavramları
- 4- Kişi ahlaki eylemde bulunurken özgür müdür?
- 5- Ahlaki eylemin amacı nedir?
- 6- Evrensel ahlak yasası var mıdır?

Ahlak Nedir?

Ahlak belirli bir toplumda, belirli bir zamanda geçerli olan değer yargıları, gelenek ve görenekler ile kurallar bütünüdür.

Ahlak Felsefesi Nedir?

Ahlakın ne olduğunu, insan eylemlerinin dayandıkları temelleri, iyi ve kötü eylemlerin nedenini inceler. Ahlak felsefesi: ahlak üzerine düşünen, araştıran, eleştiren ve sorgulayan bir felsefe alt disiplini.

AHLAK

- Ahlak kuralları belirli bir yer ve zamanda geçerli, öznel ve göreceli değer yargılarıdır.
- Ahlak kural koyucudur (Normatiftir). Yaptırımı kınama, ayıplama, toplumdandırma vb.dir.
- Somuttur, pratiktir

AHLAK FELSEFESİ (ETİK)

- Ahlakı felsefi açıdan inceleyen ve açıklayan felsefe disiplini.
- Ahlak gibi öznel değil evrenselidir.
- Ahlak felsefesi kural koyucu değildir (Normatif değildir).
- Soyut ve teoriktir.

AHLAK FELSEFESİNİN TEMEL KAVRAMLARI

İYİ

Ahlakça değerli olan, toplumca yapılması istenen ve onaylanan eylemlerdir.

KÖTÜ

Ahlakça değerli olmayan, toplumca yapılması istenmeyen ve onaylanmayan eylemlerdir.

ÖZGÜRLÜK

Herhangi bir dayatma ve baskı olmaksızın insanın kendi iradesi ve aklını kullanarak davranışta bulunmasıdır.

SORUMLULUK

İnsanın bilerek isteyerek yaptığı veya seçtiği davranışın sonuçlarını üstlenmesidir.

VİCDAN

İnsanda iyi ile kötüyü ayıran yeti, bir tür içsel sestir. İç mahkeme, adalet terazisidir.

ERDEM

Kişinin sürekli ahlakça "iyi" görülen davranışlara yönelmesidir. Örneğin adalet, cömertlik, bilgelik

ÖDEV

Ahlaki eylemi ahlak yasasına uygun olarak yapma zorunluluğudur.

AHLAK YASASI

Uyulması ahlak açısından gerekli olan genel geçer kurallardır.

AHLAKİ KARAR

Ahlak yasalarına uygun olarak özgürce karar vermektir.

AHLAKİ EYLEM

Ahlaki kararın eyleme geçmiş hâlidir. Ahlaki eylem ahlak yasasına uygun olmalıdır.

AHLAK FELSEFESİNİN TEMEL SORULARI

01

İyi ve kötünün ölçütü nedir?

03

İnsan, eylemlerinde özgür müdür?

02

Ahlaki eylemlerimizin dayandığı temel ilke nedir?

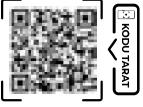
04

Ahlaki eylemin bir amacı var mıdır?

05

Evrensel ahlak yasası mümkün müdür?

İYİ VE KÖTÜNÜN ÖLÇÜTÜ

- 'iyi olarak' nitelendirilen bir şey kendi doğası itibariyle mi iyidir, yoksa pratikteki sonuçları itibariyle mi iyidir?
- Ahlak konusunu ele alan filozoflar, neyin iyi neyin kötü olduğu, iyi ve kötünün ne olduğu konusunda farklı ölçütler ortaya koymuşlardır. Pragmatistlere göre iyinin ölçütü, "fayda"dır, hedonistlere göre haz'dır. Kant'a göre, iyinin ölçütü, ödevden doğan evrensel ahlak yasalarıdır. Kant için iyi ve kötü, davranışları ortaya çıkaran niyete bağlıdır. Dinî inançlar, iyi ve kötünün ölçütü olarak Tanrı'nın koyduğu kuralları gösterirler. Yani bir eylem, Tanrı'nın bildirdiği kurallara uygunluk gösteriyorsa iyi, aksi durumda kötüdür.
- Öte yandan iyi ve kötü, nesnel yapıda mıdır yoksa öznel midir, bu da ayrı bir tartışma konusudur. Bazı ahlak filozoflarına göre iyi, kişilere göre değişmez, nesnel yapıdadır; bazılarının göre öznel yapıdadır, görecilidir.
- Toplumda yerleşik olan genel kanaate göre, toplumun ahlaki değerlerine uygun olan eylemler iyi; toplumun ahlaki değerlerine uygun olmayan eylemler kötüdür.
- Niçin ameliyat oluruz? Sonucunda sağlıklı bir hayat sürmeyi umduğumuz için. Demek ki, bir ameliyat, kendi başına iyi değildir. Sonuçları itibariyle iyidir.

- Mutluluk, yalnızca kendi başına iyidir. İnsani mutluluğu, başka bir şey için değil, bizzat kendi doğası iyi olduğu için ister.

KİŞİ AHLAKİ EYLEMDE BULUNURKEN ÖZGÜR MÜDÜR?

1

Determinizm

2

İndeterminizm

3

Otodeterminizm

4

Liberteryanizm

5

Fatalizm

Determinizm

- İnsanlar ahlaki bir eylemde bulunurken özgür değildir. Çünkü özgürlük bir yanılısamadır. Kişi özgür olduğunu ve yaptığı seçimleri de özgür iradesiyle yaptığını zanneder. Hâlbuki bu bir aldatmacadır.
- Çünkü eylemlerimiz daha önceden belirlenmiştir. Gerek doğa gerek toplum gerekse bireyin kendisinden kaynaklanan nedenlerden dolayı. O hâlde özgür değilsek sorumlu değiliz.
- Evrende zorunlu bir nedensellik vardır.

Liberteryanizm

- Bireylerin davranışlarında hiçbir toplumsal kısıtlamanın olmaması gerektiğini savunan siyasal bir görüştür.
- Bireylerin özgürlük alanları korunmalı ve bireyler yasal çerçevede istedikleri gibi yaşayabilmelidir. Ne devlet ne de başka bir güç bireyin özgürlük alanına müdahale etmemelidir.

İndeterminizm

- Kişi ahlaki eylemde bulunurken tamamen özgürdür. Onu sınırlayan hiçbir güç yoktur. Bu yüzden de kişi eylemlerinden dolayı sorumludur.

Otodeterminizm

- Kişi bilgi ve deneyimle kendini geliştirdiği oranda özgürdür. Özgürlüğün kaynağı bireyin kendisidir. Birey kendini ne kadar geliştirir, bilinçli ve kültürlü olursa o kadar özgürleşir.
- Yani kişiliği gelişmiş olan bireyler hem kendi değerlerini oluşturur hem de ahlaki özerkliğe sahip olurlar.

Fatalizm

- İnsanların eylemleri önceden doğaüstü bir güç tarafından belirlenmiştir. Bu yüzden insanlar ne olaylara etki edilebilir ne de başkalarına gelecek olanı değiştirebilirler.
- Dolayısıyla birey eylemlerinde özgür değildir. Bundan dolayı da eylemlerinden sorumluda değildir.

İndeterminizm

İnsanın özgür oluşunu doğadaki neden-sonuç ilişkisine zorunlu bir bağlılığı olmadığı biçiminde açıklar.

Karşılaştırması

Liberteryanizm

İnsanın özgür oluşunu, devlet ve toplumsal otoriteye karşı, bireyin doğuştan getirdiği yaşama hakkı, inanç ve vicdan özgürlüğü, özel yaşamın gizliliği gibi hak ve özgürlüklere dayandırarak açıklar.

Determinizm

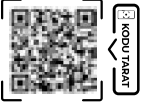
İnsanın özgür olmayışını doğal güçlere (neden-sonuç ilişkisine) bağlar. Determinizme göre, sonucun değişmesi nedenlerin değişmesine bağlıdır.

Karşılaştırması

Fatalizm

İnsanın özgür olmayışını doğal güçlere değil, doğaüstü güçlere (Tanrı) bağlar. fatalizme göre, her şeyin bir nedeni vardır fakat insanın bu nedenleri değiştirebilme gücü yoktur.

KİŞİ AHLAKİ EYLEMDE BULUNURKEN ÖZGÜR MÜDÜR?

Determinizm:
Özgür değiliz.

İndeterminizm:
Özgürüz.

Otodeterminizm:
Özgürlük kişiye
bağlı.

01

02

03

04

05

Liberteryanizm:
Birey kısıtlanmamalı,
özgür olmalı.

Fatalizm
Özgür değiliz.

AHLAKİ EYLEMİN AMACI NEDİR?

1 Mutluluktur.

2 Hazır.

3 Bilgili
olmaktır.

4 Ölçüdür.

5 Faydadır.

6 Ödevdir.

Not!

▪ Bu görüşler filozoflara ve akımlara göre değişiklik gösterir.

Hedonizm

Pragmatizm

Utilitarizm

Entüsyonizm

Anarşizm

Nihilizm

Erdem Ahlakı

Ödev Ahlakı

Egoizm

Egzisyanalizm

Ahlaksal Determinizm

Evrensel Ahlak Yasasının Olmadığını Savunanlar

Hedonizm

Hedonizm ahlaksal eylemin amacını haz olarak görür. Haz, insanın yaşadığı bir anlık zevktir, hoşlanmadır. İnsan, sadece kendi yaşadığı ve tattığı hazları bilebilir. Başkasının duyduğu hazı bilemez. Haz duyulan şeyler de kişiden kişiye değişir. Bu nedenle hedonizm (haz ahlakı) evrensel bir ahlak yasasının varlığını reddeder. Temsilcileri Aristippos ve Epiküros'tur. Aristippos maddi hazları önemserken Epiküros manevi hazları önemser.

Aristippos

Epiküros

Pragmatizm

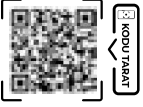
Pragmatizm'e göre ahlaksal eylemin amacı mutluluktur. Mutluluğu sağlayan ise faydadır. Faydalı ve zararlı olmak kişiden kişiye değiştiğinden evrensel bir ahlak yasası olmaz. En değerli eylem bireye en fazla yarar ve iyilik sağlayan eylemdir. Kişiyeye yararlı olanı, iyi, zararlı olanı kötü olarak gören bir yaklaşımdır.

William James

John Dewey

Anarşizm

Bireye ve bireysel iradeye önem veren yaklaşımdır. Bireyin doğuştan getirdiği özgürlük hakkını engelleyecek her şey kötüdür. Başta devlet olmak üzere tüm baskıcı kurumlar ortadan kaldırılmalıdır. Buna göre bütün toplumsal kurumlara (ahlak, aile, din, v.b.) birlikte devlet de yıkılması gerekli olanlar arasındadır.

Herkesin ortak çıkarından bahsetmek mümkün değildir, bu nedenle evrensel ahlak yasası olamaz.

Temsilcileri: Proudhon, Bakunin, Kropotkin, Stirner

Proudhon

Bakunin

Kropotkin

Stirner

Nihilizm

Hiçbir ahlaki değer kabul edilmeyip toplumdaki tüm değerlerin reddedilmesidir.

Temsilcileri: Gorgias ve Nietzsche'dir.

Nietzsche'ye göre modern insanın benimsediği değerler çökmüştür. Bu nedenle eski değerler yıkılıp yerine yeni değerler oluşturulmalıdır. Oluşturulan değerlerde ayakta kalmak değil, üst insanın değerleridir. Üst insan sorgulamalar, eleştiriler sonucunda kendi aklını kullanarak kendi değerlerini oluşturur.

Tüm insanlar için ortak değerler ve ahlaki ilkeler yoktur. Bu yüzden evrensel ahlak yasası olamaz. Ahlak bir deli gömleğidir.

Nietzsche

Gorgias

Egzistansiyalizm

Bireysel özgürlük önemlidir. İnsan kendi özünü kendi oluşturur. İnsan var olur, sonra kendi seçimleriyle kendi değerlerini kendi oluşturur.

Temsilcileri: J. P. Sartre ve Kierkegaard'tır.

Sartre'a göre insan doğuştan iyi, kötü, suçlu, dürüst değildir. Özgürce yaptığı eylemlerle iyi, kötü gibi ahlaki değerler oluşturur. Bu nedenle herkes için geçerli ahlaki değerler yoktur.

Sartre

Kierkegaard

Egoizm

Bu görüşe göre insan doğası gereği bencildir. Çünkü insanda egemen olan temel güdü "ben sevgisidir" Kişinin kendi benine, çıkarına, isteğine uygun davranış ahlaklılığın ölçütü olarak görülürse tüm insanlar için geçerli bir ahlak yasasından söz edilemez.

Temsilcisi: T. Hobbes'tur. Ona göre her insan doğuştan bencildir, kendi çıkarı ve mutluluğunu düşünür. Kısacası "İnsan insanın kurdudur." der.

Hobbes

Evrensel Ahlak Yasası Vardır

Öznel Temelde Vardır.

Utilitarizm

Entüisyonizm

Nesnel Temelde Vardır.

Erdem Ahlakı

Ödev Ahlakı

Ahlaksal Determinizm

Öznel Temelde Vardır

Evrensel ahlak yasası insan için ve insanla birlikte vardır. Ancak bu yasa, insan'a dışarıdan empoze edilmez. Evrensel ahlak yasasının varlığı, insanın iç dünyasından kaynaklanır. İnsanın kendi iç dünyasında (ruhsal yapısında) belirlenen yasa, sonuçta onun neyi yapıp neyi yapamayacağını ortaya koyan bir buyruk hâlinde karşısına çıkar. İnsanın bu yasaya uyması iyi davranışlarının, uymaması ise kötü davranışlarının nedenidir.

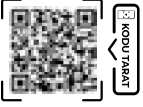
Utilitarizm

Tek bir insanın değil, herkesin faydası düşünülmelidir. Eylemlerde olabildiğince çok insanın mutluluğu ve yararı gözetilmelidir. **Temsilcileri:** J. Bentham ve S. Mill Bentham'a göre genelin faydasını düşünerek hareket edilirse evrensel ahlak yasasına uymuş oluruz. Utilitarizm çoğunluğun faydasını ön plana alırken Pragmatizm ise bireyin faydasını ön plana alır.

Entüisyonizm

İyi ve kötünün ölçütü sezgilerdir. Sezgilerine göre hareket eden birey ahlaki olanı yapmış olur. **Temsilcileri:** H. Bergson ve Gazali'dir. Hayat sürekli akış hâlinindedir. Hayatı akıl değil, sezgi anlayabilir Bu akışta iyi ve kötünün ne olduğunu ancak sezgi bilebilir. Sezgiyle eylemde bulunan insan evrensel ahlak yasasına da uymuş olur.

Nesnel Temelde Vardır

Evrensel ahlak yasası vardır ve bu yasa insanın kendisi tarafından belirlenmez. Varlığını insanın dışında bir temelden alır.

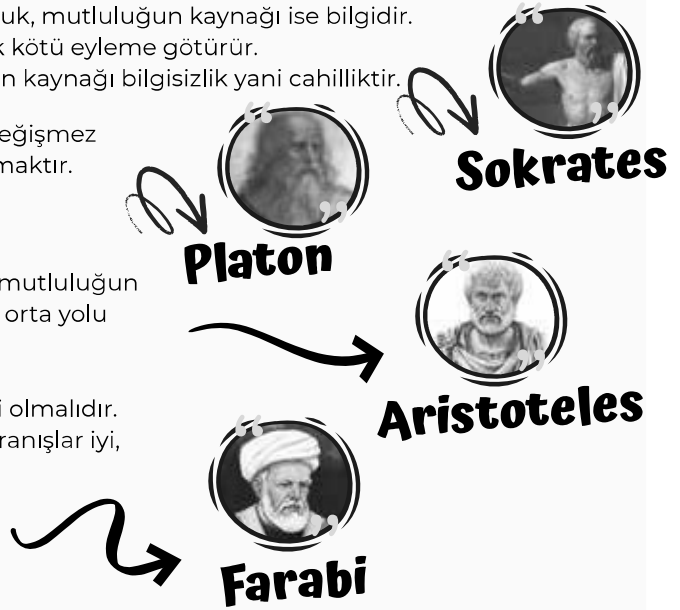
Yani bu yasa kaynağı itibarıyla kişiye bağımlı olmayan objektif (tarafsız) bir yasadır. **Temsilcileri:** Sokrates, Platon, Farabi, Spinoza, İ. Kant'dır.

Ayrıca evrensel dinler (İslamiyet, Hristiyanlık, Musevilik) ve tasavvuf düşüncesi de evrensel bir ahlak yasasını kabul etmektedir.

Erdem Ahlakı

- İnsan mutlu olabilmesi için gerekli olan ahlaki davranışın bilgi ile elde edilebileceğini savunan bir yaklaşımdır. **Temsilcileri:** Sokrates, Platon, Aristoteles, Farabi.

- Sokrates'e göre ahlaki eylemin amacı mutluluk, mutluluğun kaynağı ise bilgidir. Bilgi erdemdir, bilgi doğru eyleme, bilgisizlik kötü eyleme götürür. Hiç kimse bilerek kötülük yapmaz, kötülüğün kaynağı bilgisizlik yani cahilliktir.
- Platon'a göre ahlak, en yüksek ve evrensel, değişmez idea olan "iyi ideasına" uygun olarak davranmaktır. Böylece ahlaki açıdan en yüksek hedef olan mutluluğa erişilir.
- Aristoteles'e göre en yüksek iyi mutluluktur, mutluluğun temelinde de bilgi vardır. Mutluluğun ölçütü orta yolu bulmaktır.
- Farabi'ye göre insan davranışlarının amacı iyi olmalıdır. Tanrının yasalarına uygun olarak yapılan davranışlar iyi, bunlara uymayan ise kötüdür.

Ahlaksal Determinizm

- B. Spinoza tarafından geliştirilmiştir. Ona göre evrensel ahlak yasası, insanın bilincine vardığı, bilgisine ulaştığı Tanrı kavramıyla temellenir. Her şey Tanrı'nın yasalarına göre bir zorunluğa göre işler. Rastlantıya yer yoktur. İnsan bu zorunluluğu kavrayıp tutkularından uzaklaştığında özgürleşir. Evrensel ahlak yasası, insanın doğa düzeninin bir parçası olduğunu kavrayıp buna uygun davranmasıdır.

Spinoza

Ödev Ahlakı

- Ahlakî eylemin amacı ödevdir. Ödev çıkar gözetmeden, iyi niyetle ahlak yasalarına uymaktır. Ahlakî eylemlerde sonuç değil, iyi niyet önemlidir. "Ödev" yapmayı kendi isteğimizle üstlendiğimiz koşulsuz kaynaktır. Kant'ın ödev ahlakı yasaları "yapmalısın, etmelisin, uymalısın" biçiminde emredicidir. Kant, hazzi ve faydayı amaçlayan ahlak anlayışını reddeder.

Kant

EVRENSEL AHLAK YASASI VARDIR

